

RANÁ CÍRKEV

V křesťanském Novém zákoně nalezneme knihu **Skutky svatých apoštolů** (60-90 po Kr.), která popisuje historii rané církve. Je v ní mnoho zmínek o darech a almužnách (viz např. **Sk 2,45; 4,34 –37; 5,1-10; 9,36; 10,2.31; 20,33; 24,17**), k desátkům se však vůbec nehlásí.

Mezi rané křesťanské spisy, které nebyly přijaty do kánonu biblických knih, náleží **Spisy apoštolských otců** (zhruba z 2. století po Kr.). Desátky v nich opět nejsou zmíněny, přestože spisy obsahují mnohá místa o darech. Například v „Didaché“ (učení dvanácti apoštolů) je psáno:

„Nebudeš váhat dát, a když dáš, nebudeš reptat. Poznáš pak, kdo je krásný odplátce tvé mzdy. Neodvrátíš se od nuzného, všechno budeš sdílet se svým bratrem a neřekneš: to je mé vlastní. Vždyť sdělíte-li věci nesmrtelné, čím více věci smrtelné!“¹¹⁰⁾ A jinde je napsáno: „Každý apoštol přicházející k vám budiž přijat jako Pán. Nezůstane u vás než jeden den; v případě potřeby i druhý. Kdyby zůstal tři dny, je to lživý prorok. Odcházející apoštol si nevezme nic než chleba (na cestu) do místa, kde bude nocovat; žádal-li by stříbro, je to lživý prorok... Kdo by v duchu řekl: „Dej mi peníze“ nebo něco jiného, neposlechněte ho; řekne-li však, že se má dát jiným, kteří jsou v nedostatku, nechť jej nikdo nesoudí.“¹¹¹⁾ A o prorocích je psáno: „Každý pravdivý prorok, který se u vás chce usadit, je hoden své stravy. Tak, jako pravý učitel, i on je jako dělník hoden své stravy. Každou prvotinu plodů lisu i humna, skotu i skopců vezmeš a dáš prorokům, ti jsou totiž vašimi velekněžími. Nemáte-li proroka, dejte to chudým. Připravíš-li pokrm, vezmeš prvotiny a dáš je podle přikázání. Podobně, když otevřeš džbán vína či oleje, vezmeš prvotinu a dáš prorokům. Vezmeš i prvotinu peněz a oděvu a vší věci a dáš ji podle přikázání, jak se ti uzdá.“¹¹²⁾

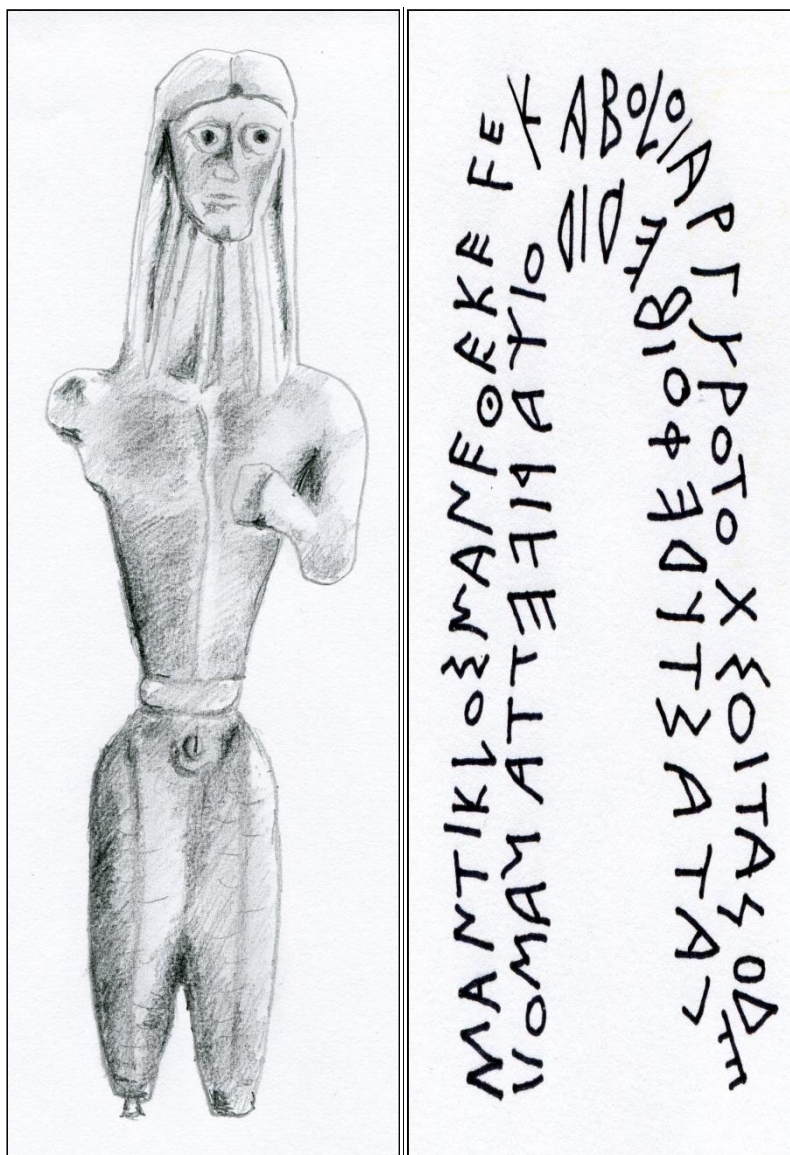

Dochovaná bronzová hadí hlava z „Hadího sloupu“, na jehož vrcholku stála zlatá trojnožka obětovaná z desátků do Delf. Museum Istanbul. Foto: Sebastia Goraly.

Přestože je zde navržena podpora proroků z prvotin sklizně, ostatní soudobé spisy o podobné praxi mlčí; je tudíž možno tento návrh považovat za ojedinělý. Církev pak vyučovala především o almužně:

„Nechť se zapotí tvá almužna v tvých rukou, než poznáš, komu ji dáš.“¹¹³⁾ Na dalším místě je psáno: „Vaše modlitby a almužny a všechny skutky dělejte tak, jak je to v evangeliu našeho Pána.“¹¹⁴⁾ A v knize „Pastýř Hermův“ je zapsáno: „Čiň dobro a z (výtěžku) své námahy, který ti Bůh dal, dej prostě všem, kteří trpí nedostatkem; nerozmýšlej se, komu dáš a komu nedáš. Dej všem: Bůh totiž chce, aby bylo dáno všem z (jeho) vlastních darů. Ti, kteří přijímají, vydají počet Bohu, proč vzali a na co, ti, kdo vzali v nouzi, nebudou souzeni, kdo vzali pokrytecky, budou potrestáni. Dávající je tedy nevinný, jak přijal od Pána službu k vykonání, vykonal ji prostě, a nijak nerozsuzoval, komu dá a komu nedá. Taková prostě vykonaná služba se stala u Boha slavnou.“¹¹⁵⁾ A dále je napsáno: „Za pole tedy kupujte

soužené duše, jak kdo může, a starejte se o vdovy a sirotky a nepřehlížejte je, a všechno své bohatství a všechna zařízení, která jste přijali od Boha, spotřebujte na tato pole a domy.“ ¹¹⁶⁾

Vlevo bronzová soška z roku 700 - 675 př. Kr. z řeckých Théb. Obrázek vpravo : soška má na nohách napsáno: „Mantikos mě dává jako desátek Apollovi a Phoebus (Apollo) nechť mi dá nějakou půvabnou laskavost na oplátku.“ Kresba: DOK a přepis nápisu: J. Doležel.

V **Nikodémově evangeliu** čteme o desátcích Ježíšových rodičů: „*Vím, že jeho rodiče jsou bohabojní, dodržují modlitby a třikrát ročně odevzdávají desátek.*“ ¹¹⁷⁾ Nikde se v tomto apokryfním spise však nesetkáme s požadavkem, aby je křesťané v této praxi následovali. Rovněž další **novozákonní apokryfy**, jako například evangelium Koptické, Židům, Egypt'anům, Ebonitům, Filipovo, Mariino, Pseudo-Matoušovo, Petrovo, Tomášovo, Jakubovo, Vyprávění Tomášovo, Pilátův dopis, Dopisy Krista a Abgar, Skutky Petrovy, Pavlovy, Janovy, Ondřejovy, Tomášovy, neučí křesťany odvádět desátky. Svědectví prvních církevních učitelů se shodují v tom, že v rané církvi nebyly dány desátky, ale pouze dobrovolné dary. Nikdo proto nebyl kárán či napomínán za to, že dal málo, anebo nic. **Justin** (100-167 po Kr.) napsal:

„Majetní a ti, kdo chtějí, dobrovolně dávají, co kdo chce, a co se vybere, uloží se u představeného. Ten pak podporuje sirotky, vdovy a ty, kdo mají nouzi kvůli nemoci nebo z

jiného důvodu; a také vězně a cizince, kteří žijí mezi námi: zkrátka, stará se o každého, kdo je v nouzi.“¹¹⁸⁾

Aristides (117-134 po Kr.) píše v Apologii k císaři Hadriánovi o obětavosti křesťanů:

„Ten, kdo má, dává bez zábran tomu, kdo nemá... a slyší-li někdo o někom, že byl kvůli jménu Kristovu uvězněn nebo jat, starají se všichni kde jen možno, aby ho vykoupili. Je-li mezi nimi někdo nuzný a chudý a nikdo zrovna nemá přebytek na rozdání, postí se dva tři dny, aby mohli pokrýt alespoň jeho potřebu jídla.“¹¹⁹⁾

Bronzový „Hadí sloup“, který byl zhotoven z desátků a obětován do Delf jako dík za vítězství u Plataj. Miniatury z Surname-i Vehbi, Istanbul.

Také u **Tertulliana** (155-222 po Kr.) je psáno o financích v církvi:

„Předsedají zkušeni starší, kteří se osvědčili ve víře. Je to důstojnost, která se nekupuje za peníze. Nic totiž, co je od Boha, se nedá koupit za peníze. I když máme jakýsi druh pokladny, neukládá se do ní poplatek, cosi zač si možno koupit víru. Měsíčně tam ukládá skromný

poplatek každý, kdo chce, jestli chce a jestli může. Nikdo není nucen. Přináší to každý dobrovolně. Jsou to jakoby uschované peníze. Vždyť neslouží k tomu, aby se z nich pořizovaly hostiny, při kterých se lidé přejídají a opíjejí, ale slouží k výživě potřebných, na pohřeb, k pomoci osiřelým chlapcům a děvčatům a opuštěným rodičům, nemocným lidem, těm, kdo se ocitli v neštěstí, odsouzeným do dolů, poslaným na ostrovy a do vězení...“ ¹²⁰⁾

Kléméns Alexandrijský (zemřel mezi r. 211-216) také neučil křesťany dávat desátky a ve své knize „Pobídka Řekům“ píše:

„Sebe sama pak nabídní jako první sklizeň Bohu, abys nebyl jen Božím dílem, ale i jeho radostí.“ a dále říká: „Přestože nic nepotřebuje, odevzdejme Bohu vděčnou odplatu za naše dobré bydlo, jakoby „nájem“ ze zdejšího pobytu. Za trochu víry ti celou zem dává k obdělávání, vodu k pití a jinou k plutí, vzduch k dýchání, oheň jako služebníka, svět jako obydlí. Všechny tyto velké výtvořiny a dary ti pronajal za trochu víry!“ ¹²¹⁾

Irenej z Lyonu (asi 140 -202 n. l.) píše ve spise Proti bludům (Adversus haereses):

„Židé sice zasvěcovali (Bohu) desátky ze svých statků, ale ti, kdo obdrželi svobodu, vyhrávají pro Pána všechnen svůj majetek, ... stejně jako to udělala chudá vdova, která vhodila do Boží pokladnice celé své živobytí.“

Ze svědectví těchto církevních učitelů je zřejmé, že kazatelé a starší neměli obživu ze sborových financí. V rané církvi totiž kazatelé většinou také tělesně pracovali (stejně jako ostatní křesťané) v běžných zaměstnáních.

Na chvíli nyní odbočme, neboť kromě Tertulliana, jenž psal o desátcích, které pohané obětovali v Kartágu Apollónovi a Římanů (ti je běžně odváděli státu), se v tomto období setkáme s desátkou také v říši Perské, kde král **Šáhpuhr** (241-272 po Kr.) nařídil svému lidu i křesťanům žijícím v Persii:

„A budu od vás vybírat berni ve výši jedné desetiny z vašeho příjmu a z daně takto vybrané vystrojím vojsko, aby chránilo poddané.“ ¹²²⁾

Nyní se již vraťme k raném období církve, o němž **Říčan** píše:

„Nižší klérus si na živobytí vydělával občanským povoláním. Vyššímu kléru se ukládalo, aby byl živ z darů sboru bez pevného platu. Ale církev zpravidla nestačila uživit kněze a biskupy, takže i oni měli své občanské povolání, pokud nepocházeli z tak zámožných rodin, že výdělek nepotřebovali.“ ¹²³⁾

Chudá církev v prvních třech stoletích však byla mocným svědectvím okolnímu pohanskému světu svou štedrostí v poskytování pomoci chudým skrze almužny. Říčan o tom píše:

„Pozoruhodná byla charitativnost, která zůstávala ve vědomí církve nutným projevem jejího života. Křesťanská služba lásky, prokazovaná především potřebným údem církve, byla tím významnější, čím citelnější byl hospodářský pokles říše. Vedle peněžních nebo naturálních darů znamenala mnoho služba žen chudým v jejich bytech, vězňům pro víru v žalářích, pohostinnost k cestujícím bratřím. Služba lásky tedy nezůstávala jen věcí diaconů a sborových vdov. Do sborové pokladny chudých se shromažďovaly dobrovolné měsíční příspěvky, oběti při večeři Páně, často velmi značné dary při vstupu do církve. Jindy se sbíralo na výkupné pro válečné zajatce nebo na podporu chudších sborů. Pravidelně se ze sbírek vydržovali chudí, vdovy, sirotci, nemocní, ale i klerikové a sborové vdovy. Již ze židovské morálky pronikala ovšem do křesťanské dobrovolnosti myšlenka záslužnictví a předpoklad, že almužnami lze vyvážit spáchané křivdy.“ ¹²⁴⁾ A dále píše: „V čele sborů stáli často lidé

velkoryse dobročinní. V okolí se podívovali počtu chudých a vdov, které církev podporovala i výši darů, které členové sboru k tomu účelu věnovali.“¹²⁵⁾ V jiné knize také napsal: „Ba v církvi se stávalo, že otrok byl presbyterem sboru. Lidé vážně soudící museli tím vším být zaujati. K tomu viděli, že křesťané, lnouce k sobě navzájem, prokazovali potřebným údivům lásku skutkem v podivuhodné míře. Péče o chudé a nemocné bratry o vdovy a otrocky ve sborech byla soustavně rozvinuta. Jednotlivci věnovali na ni velké sumy. Římský sbor vydržoval kolem r. 250 na 1500 chudých, vdov a dětí. Když měl římský sbor vykázat, jaké má poklady, diakon Vavřinec předvedl podporované chudé a pravil městskému úředníkovi: To jsou poklady církve ! Ale při tom křesťané neodkládali s pomocí komukoliv, kde byli s to přispěti službou nebo darem. Pomáhali nesobecky, ne aby si koupili přízeň lidu. Působila v nich láska, ta nejvydatnější pomocnice kázaného slova. To strhovalo. Leckterý pro Krista nově získaný při křtu věnoval veliký díl svého jmění církevní dobročinnosti, aby projevil svou vděčnost za to, co v církvi našel a aby se připojil k jejímu dílu lásky.“¹²⁶⁾

Mramorový sloup z r. 490 před Kr. s nápisem: „Kalis dává desátek ze své práce Athéně.“
Foto: Ukemi42.

V roce 313 po Kr. **císař Konstantin** vydal tzv. Milánský edikt. Křesťanství se stalo povoleným a rovnoprávným náboženstvím a církev na jeho základě mohla již vlastnit, dědit a jakkoliv nakládat s majetkem. Konstantinovo darování bylo základním kamenem, který doposud homogenní církev začal dělit na klérus a lid. Fröhlich o tom napsal:

„Muselo se přitom projevit jako výhoda, že křesťané nepředstavovali nějaký neorganizovaný dav věřících, ale že byli vedeni biskupy a kněžími. Ty si vybral za svoje adresáty. Poprvé se zvláštní postavení kněží, kteří si doposud vydělávali na živobytí vykonáváním nějakého zaměstnání, ukázalo v zákoně, kterým byli osvobozeni od živnostenské daně: „Je přece jisté, že zisk z práce svých rukou dávají chudým.“¹²⁷⁾

Rozhodnutí biskupa ve sporech mezi křesťany mělo nově také právní platnost. Biskupský úřad se od té chvíle pro mnoho lidí stal cílem jejich kariéry. Na sněmu v **Antiochii** v roce 341 proto musela být přijata ustanovení, která měla čelit zneužívání církevního jmění:

„Kněžím a diakonům, kteří jsou s biskupem, musí být zřejmo, co náleží církvi, aby věděli, co tvoří církevní majetek; před nimi nic nemá být skryto, aby bylo v případě smrti biskupovy známo, co náleží církvi, a aby nedošlo ke ztrátě... Biskup má právo nakládat s církevním majetkem, aby mohl rozdělovat dary všem potřebným... sám ať si bere vše, čeho potřebuje... avšak jestliže se tím nespokojí a použije církevního majetku pro své soukromé cíle a bude z něho nebo z příjmů z půdy těžit bez vědomí kněží a diakonů a odevzdá správu majetku svým blízkým přátelům, příbuzným, bratřím nebo synům, musí se zodpovídat před provinciálním sněmem.“¹²⁸⁾

Období po Konstantinově obrácení zhodnotil **de Rosa**:

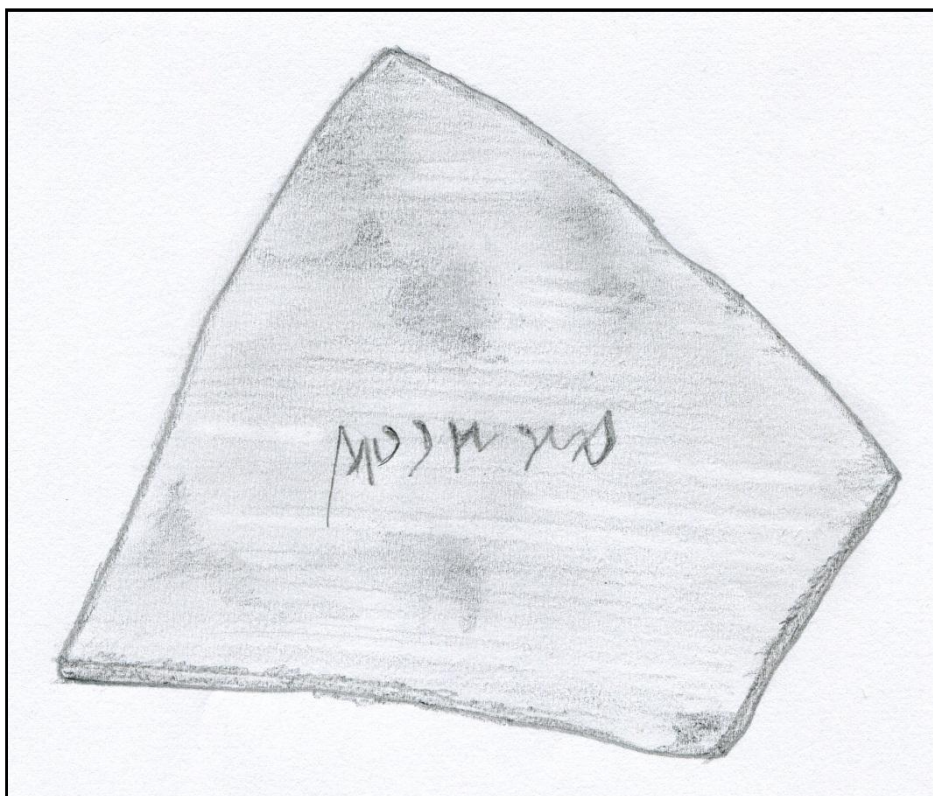
„Cena, kterou křesťanství zaplatilo za Konstantinovo obrácení se k víře, byla ztráta čistoty. To, že tak cynicky využil Krista, a skutečnosti, že s tím každý včetně římského biskupa souhlasil, znamenalo naprosté zfalšování evangelického poselství. Evangelium byly cizí mocenské a dobovačné touhy a metody, jak je uskutečnit. Od té doby se katolicismus rozvíjel na úkor křesťanství a Ježíše, který nechtěl mít žádný podíl ve světě moci a politiky, který se raději nechal ukřižovat, než by komukoli vnucoval své názory.“ ¹²⁹⁾

Eusebius Caesarejský (zemřel r. 340 po Kr.) cituje ve svých Dějinách církve dopis biskupa Dionysa, který chválí římské křesťany:

„Od počátku bylo vaším zvykem činit nejrůznějšími způsoby dobro všem bratřím, posílat příspěvky do mnoha kostelů ve všech městech, na některých místech ulevovat v chudobě potřebným a zvláště pomáhat bratřím v dolech...“ ¹³⁰⁾

O desátkách se Eusebius zmiňuje jen v souvislosti s Josefovým spisem Židovské starožitnosti, v němž je popisován boj židovského kněžstva a levitů o desátky. ¹³¹⁾ O křesťanských obětech našemu veleknězi Ježíši říká:

„Po pravici stojí nejvyšší Velekněz všech, sám Ježíš, jednorozený Boží. Přijímá vonící kaditelnici a nekrvavou duchovní oběť modlitby a s radostnou tváří a se vztaženými rukama ji přináší svému nebeskému Otci...“ ¹³²⁾

Fragment nalezený v synagoze v Masadě. Je na něm nápis „m'shr CHN“ - „kněžský desátek“. Zřejmě jde o úlomek nádoby, ve které byly uloženy kněžské desátky. Asi z 1. stol. po Kristu. Kresba DOK.

Zamyslíme-li se nad těmito citovanými místy, potom musíme konstatovat, že po více než tři století Bůh bohatě žehnal církvi, která vůbec nedávala desátky; ve světle této skutečnosti jsou

některé současné doktríny, tvrdící, že neplatiči desátků jsou prokletí, již více neudržitelné. Rovněž křesťanští hlasatelé teze o „požehnaném dávání desátků“ však budou muset tváří v tvář těmto skutečnostem čelit otázce: „Proč by měli křesťané dávat desátky, když je raná církev nepraktikovala a navíc se jednalo také o oběť, kterou pohané přinášeli svým modlám?“

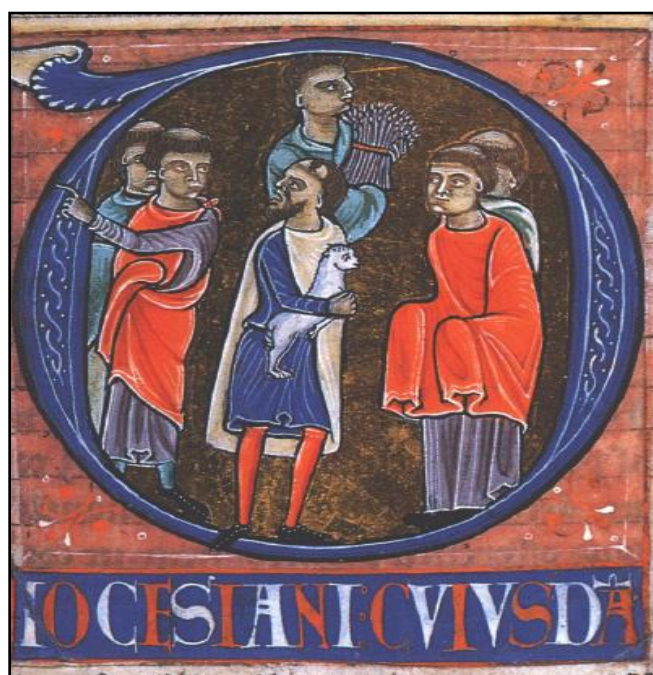
V dalších stoletích již začínala církev inklinovat k desátkům, přesto působili v církvi někteří Boží služebníci, jejichž postoj k majetku byl příkladný:

Sv. Jeronym (340-420 po Kr.) byl znám důrazem, který kladl na studium originálních biblických textů. Dodnes se zachoval jeho překlad Bible do latiny -Vulgáta. K otázce financování kněží napsal:

„Sluší se ony duchovní vydržovati z přídělů Církvě, jimž majetek rodičů a příbuzných ničím nepřispívá. Ti však, kteří mohou být vydržováni z majetku rodičů nebo z vlastního jmění, berou-li to, co je chudých, pášou svatokrádež a jí podléhají.“¹³³⁾ A o majetku kněží napsal: „Řecké kléros sluje latinsky úděl, pročez slují klerici, bud' poněvadž jsou z údělu Páně, nebo že sám Pán je údělem to jest podílem kleriků. Kdo však má Pána, nic nemůže mít mimo Boha. Má-li však zlato, stříbro, statky, rozmanité náradí, s těmito podíly Pán neráci být jeho podílem.“¹³⁴⁾

Sv. Ambrož (340-397 po Kr.) byl význačným církevním učitelem. V roce 374 se stal biskupem v Miláně a po vysvěcení rozdál všechn svůj majetek chudým. O jeho postoji k majetku je psáno:

„Když potom Gótové při svých loupeživých nájezdech odvlékali mnohé křesťany do zajetí, nechal Ambrož roztavit bohoslužebné náčiní, aby je mohl vykoupit. Jeho ariánští protivníci mu tento čin veřejně vytýkali. Ambrož jim odpověděl, že vysluhování Božích tajemství nevyžaduje zlato: „Je lépe, budeme-li chovat Pána v našich srdcích než ve zlatě. Ten, který vyslal své apoštoly bez zlata, ten shromáždil i církev bez zlata. Církev nevlastní zlato, aby je hromadila, nýbrž aby jim pomáhala v době nouze... neřekl by ti snad Pán: Proč jsi strpěl, aby tolik ubohých umřelo hladem? Měls přece zlato. Kdybys za ně raději nabídl pokrm.“¹³⁵⁾ Dále také řekl: „Pokud se císaři zachce našeho pozemkového majetku, inu dobrá, má moc jej zkonfiskovat. Nikdo z nás se proti tomu nepostaví. O naše chudé může být bohatě postaráno sbírkami.“¹³⁶⁾

Odvádění desátků. Cambridge, Corpus Christi College 10.

Díky těmto zmínkám víme, že ještě ve 4. století mohli být z výnosu pozemkového majetku církve podporováni chudí. Ambrož během své služby sepsal 29 spisů a množství dopisů a svými kázáními přispěl k obrácení sv. Augustina.

Sv. Augustinus Aurelius (354-430 po Kr.) se ke Kristu obrátil v roce 387. Za svého života sepsal velké množství křesťanských spisů; jeden jeho spis je ale protižidovský. Byl vysvěcen na biskupa v městě Hippu a později proměnil své biskupské obydlí v klášter, kde s ním žili další kněží v naprosté chudobě. Všechny věci měli společné a z jejich psaného řádu citujeme známou větu: „*A neříkejte, že někdo z vás má něco vlastního.*“¹³⁷⁾ Augustin však byl zároveň jedním z prvních učitelů, kteří považovali starozákonní nařízení o desátkách za platné i pro křesťany:

*„Desátky se požadují jako povinnost; a kdo je nechce dávat, uchvacují cizí věci.“*¹³⁸⁾ A jinde napsal: *„Ze žoldu, z obchodu a z řemesla odevzdávej desátky.“*¹³⁹⁾

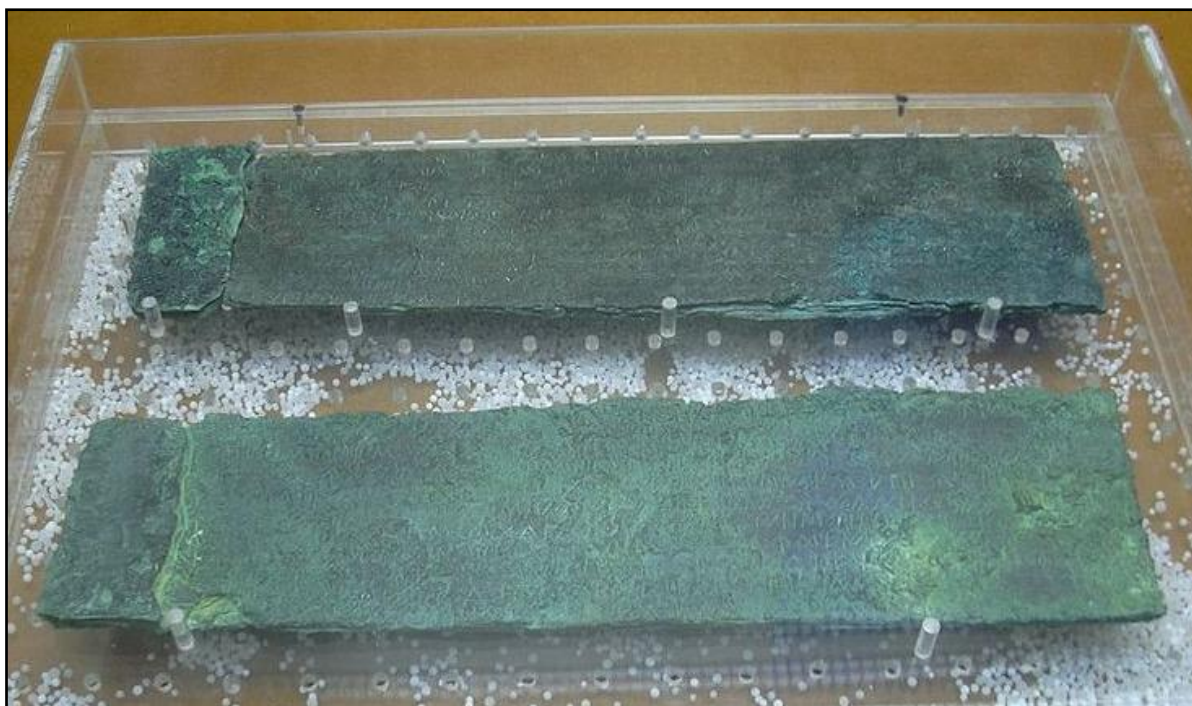
Sv. Benedikt (480 - 543 po Kr.) založil za svého života na 12 klášterů, kde jeho učedníci žili v chudobě. V jeho řeholi se píše o postoji k majetku:

*„aby nic nepovažoval za vlastní, žádný předmět ani knihu, tabulku, pero, vůbec nic, nakolik se sluší na člověka, který není pánem ani svého těla ani své vůle.“*¹⁴⁰⁾

Církev pod vlivem milánského ediktu brzy zapomenula na Kristova slova: „*Prodávejte statky své a dávejte almužnu.*“¹⁴¹⁾ Kněží si začali osobovat právo také na většinu církevních darů. Říčan o této zásadní změně píše:

*„Od konce 5. stol. se stalo pravidlem, že z příjmů církve, jež se soustředily v rukou biskupových a bývaly dosud určeny v první řadě chudým, čtvrtinu pobíral biskup, čtvrtinu ostatní klérus, čtvrtina připadla na udržování církevních budov a na podobné běžné potřeby. Jen čtvrtina pravidelných příjmů zůstávala pro chudé.“*¹⁴²⁾

A potom některé biskupy napadlo, aby se starozákonní desátky zavedly i pro křesťany.

Na Bronzu z Botority z 1. století před Kristem je napsáno: „...jestliže zmocněnec kustaikos úrodu sváží, kterou by vně či uvnitř sklídl – ať desátek odvádí.“¹⁴³⁾ Foto: Ecelan.